

Barış çağrısı yapan savaş kitabı

Barış çağrısı yapan savaş kitabı: Güney Dinç'le 'Mehmet Nail Bey'in Derlediği Kartpostallarda Balkan Savaşı'
Barış çağrısı yapan savaş kitabı

Osmanlı Devleti'nin tek başına giriştiği son savaştır Balkan Savaşı. Sonuç acı bir yenilgi ve onur kırıcı bir barış antlaşması. Bu hengâmede tutsak düşen genç bir Osmanlı subayının Sofya'daki tutsaklık günlerinde topladığı kartpostallarla oluşturduğu alb

üm, bize savaşın ilginç yüzlerini gösteriyor. 20. yüzyıl başında yaşanan ve Birinci Dünya Savaşı'nın küçük çaplı bir provası sayılan Balkan Savaşı ilk kez bu kadar ilginç bir görsellikle Türk okurunun karşısına çıkıyor. Savaşı yakından izleyen gazeteci yazarların tanıklıkları da kitaba ayrı bir değer katıyor. Güney Dinç'le kitap üzerine konuştuk.

Serdar KIZIK

-İnsan hakları ve çevre hukukuna öncelikli ilgilenirken bu konularla ilgili yapıtların ardından bir de baktık, bu kez farklı bir kitap. Kartpostallar ve Balkan Savaşı'nın kişisel tarihinizde nasıl bir yeri var? - Mehmet Nail Bey annemizin babası. Genç bir Osmanlı subayı. Ancak annemiz gibi bizler onu hiç tanımadık. Kısa yaşamı, birbirini izleyen savaşlar içinde geçmiş. Balkan Savaşı'nda mülazımı evvel (üsteğmen) rütbesi ile görev yaparken Bulgarlara tutsak düşmüş. Sofya'daki tutsaklığı sırasında iki albüm dolusu kartpostal toplamış. Özgürlüğüne kavuştuktan sonra da, 1915 yılında Çanakkale Savaşı'nda şehit olmuş. Sofya'da derlediği albüm, Balkan Savaşı ile ilgili fotoğraflardan, temsili resimlerden ve karikatürlerden oluşuyordu.

- Kartpostallara ne zaman ulaştınız?

- Çocukluğumdan beri elimin altındaydı. Bunlarda Bulgarların güç gösterisi yapılmakta, Osmanlılar ise küçümsenmekte, yerine göre kırıcı görünümde verilmekteydi. Ölümcül silahların, süngülenen askerlerin, yerlerinden sürülüp atılan insanların çamurlu yollardaki görüntüleri itici ve korku vericiydi. Resimlerde savaşların çirkin yüzü, suçsuz insanların çektikleri acılar ve dönemin kapitalist güçlerinin ürettikleri ölüm makineleri tüm çıplaklıkları ile gözler önüne seriliyordu.. Bu görüntüler daha o yıllarda savaşlara karşı tepki duymama neden olmuştu. Yıllar geçtikçe bunların çok önemli tarihi belgeler olduğunu anladım. Geçmişte kalan acı olayları anımsatmanın yeni gerilimlere ve farklı tepkilere neden olabileceği kuşkusuyla uzun yıllar bunları toplumla paylaşmaktan çekindim. Çok iyi korumaya çalıştığımız fotoğrafların bazılarında bozulma belirtileri görülmeye başlayınca, yalnız Türkiye'de değil, Bulgaristan'da da kolayca

bulunamayacağını düşünerek, daha fazla yıpranmadan yayınlanması gerektiği düşüncesine vardım. Bunları üretenlerin utanıp sıkılmalarına neden olsa bile, yakın tarihin belgelerini görüp değerlendirmek, elbette ki herkesin hakkıdır. Saldırı savaşlarının savunmasız ve suçsuz insanlara verdiği zararlar, toplu kıyımların neden olduğu kitlesel yıkımlar, yani yaşanan gerçekler, resimlerden çok daha korkunçtu.

- Kitap çalışmasında nasıl bir yol haritası oluşturduunuz?

- Önce kartların üzerindeki Bulgarca açıklamaların ve Mehmet Nail Bey'in kendi el yazısı ile koyduğu notların dilimize çevrilmesini sağladım. Ardından bunları, savaşın tarihsel akışına ve olayların geçtiği yerlere göre sıraladım. İşin en güç yanı sıralama oldu. Çocukların yap-boz oyunları gibi en uygun konumu sağlayıncaya kadar kartpostallar sürekli yer değiştirdi. Albümün herhangi bir açıklama ve yorum içermeden yayınlanması uygun olmayacaktı. Kartpostalların yaşanan olaylarla, siyasal gelişmelerle bağlantısının sağlanabilmesi açısından bazı anımsatmalar yapmakta yarar gördüm. Amacım, Balkan Savaşı tarihini yazmak değildi. Genellikle tarih, olayların üzerinden çok uzun yıllar geçtikten sonra yazılmaktadır. Böylece güncel yargılarla, çok uzak geçmişte kalan olaylar değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Bana göre yapılması gereken iş, eldeki görüntüleri seslendirmek olmalıydı.

- Nasıl bir ses çıktı ortaya?

- Bu olguları gözeterek savaşı İstanbul ve Sofya'da izleyip, yöneticilerle bilgi alışverişlerinde bulunan, bu konulardaki makale ve kitaplarını ilk kez 1912, 1913 ve 1914 yıllarında yayınlayan Avrupalı gazetecilerin güncel gözlemlerinden yararlanmayı uygun gördüm. Ayrıca Balkan Savaşı'nı çeşitli cephelerde yöneten komutanların günlük ve anılarından yararlandım. Böylece savaşın canlı tanıklarının olayların yaşandığı günlerdeki ilk izlenimlerini, kendiliğinden oluşan duygu ve yorumlarını yansıtmaya çalıştım. Hani sığağı sığağına derler ya, kartpostallarla, açıklamalarını, böylesine doğal ve güncel bir ortamda harmanlama çabası içinde oldum. Elbette Türk veya yabancı, daha başka kaynaklarım da oldu. Sonuçta belgelere dayanan ve yakın geçmişteki olayları görüntüleriyle birlikte sergileyen böyle bir çalışma çıktı ortaya.

GEÇMİŞE YOLCULUK- Bir yanıyla geçmişe yaptığınız bu yolculuğun sizdeki yansımaları nasıl oldu?

- Balkan Savaşı'nın geçtiği dönemdeki sınırlı iletişim olanakları nedeniyle kartpostalların, ülkeden ülkeye, elden ele dolaşan çok önemli propaganda araçları olduğu görülmektedir. Anlaşıyor ki Bulgarlar, bu yöntemi çok fazla kullanmışlardı. Bulgarların postanın ulaşabildiği yerlere gönderdikleri resimlerle

sağladıkları güncel yararlar kadar, yaklaşık bir asır sonra savaşta yapılan gaddarlıkları saptamamız açısından, sonuçta bu belgelerden biz de yararlanmış olmaktadır. Kartpostallarla, yaşanan olaylar arasındaki ilişkiyi kurmaya çalışırken, çok ilginç bağlantılarla karşılaştım. Yakın tarihte sıkça duyulan bir olayın görüntüleri ile karşılaşmak veya incelenen bir kitapta önemsiz sayılabilecek bir kartpostalın içerdiği olguların açıklamasına rastlamak, gerçekten şaşırtıcı ve bir o kadar da sevindiriciydi. Bazı durumlarda tam tersi de olabiliyordu. Çok renkli çizimlerle aktarılan askeri başarıların, abartılı fotoğraflarla sunulan insancıl görüntülerin, çoğu zaman yaşanan olaylarla örtüşmediğini ve propaganda amacına yönelik gerçek dışı sunumlar olduğunu saptadım. Olağan öğretim süresince tarih okuyoruz. Bol bol kahramanlık öyküleri dinliyoruz. Dergiler, kitaplar yayınlanıyor. İçimiz, dışımız tarihle dolu sanıyoruz. Oysa hem yanlış yönlendiriliyoruz, hem de bilgilerimiz yetersiz kalıyor. En azından bunu görmüş oldum.

- Balkan Savaşları'nın sizi götürdüğü sonuçlar nedir?

- Balkan Savaşı'nın, kendisi bir sonuçtur. 20. yüzyılın başında, örneğin 1911 yılına gelindiğinde isyanlarla, ayaklanmalarla, iç ve dış savaşlarla uğraşmaktan yorgun düşen Osmanlı Devleti, Balkanlar'dan başlayıp Kuzey Afrika'ya, Akdeniz'e ve Adriyatik Denizi'ne, güneyde Yemen'e, Basra Körfezi'ne ve Ege adalarına, kuzeyde Karadeniz'e, doğuda Rusya ve İran sınırlarına kadar uzanan üç kıtadaki toprakları ile yine de koskoca bir İmparatorluk görünümündeydi. Ancak kan ve acılarla yüklü bir dağılma sürecini yaşıyordu. Onca ülkeyi halkları ile birlikte egemenliği altında tutmanın olanaksızlığını kavramaktan yoksun bulunan Osmanlı yöneticileri, devletin ve sorunların bütününe görmekten yoksundular. Bütün yaptıkları Avrupa'nın büyüklerinden aldıkları borçlarla ayakta durmaya çalışmaktı. Dış borçlar karşılanamayınca, yeniden borçlanmak için ülke toprakları birer birer elden çıkarılıyordu. Eğitimsiz padişahlarla, el etek öpen bakanları ile, değişen dünyayı görmekten yoksun yöneticilerle başarı sağlanamazdı. Temeldeki asıl büyük sorun ise, devletin yönetim biçimiydi. Halka dayanmayan bir siyasal iktidarın geleceği olamazdı. İlginçtir ki, bu yapıyı değiştirecek bir iç güç de bulunmuyordu. Osmanlı Devleti'nin hâlâ ayakta durmasının tek nedeni, paylaşım sorunlarıydı. Büyük devletler, birbirlerine düşmekten çekindikleri için işi ağırdan alıyorlardı. Osmanlı egemenliği altındaki toprakların, hangi ülkeler arasında nasıl paylaşılacağını kararlaştırmak için yürütülen tartışmalar, giderek 'Doğu Sorunu' adıyla anılmaya başlamıştı. Avrupa devletleri arasındaki dengeler değiştiğinde, paylaşım oranları üzerinde güçlülerin etkinliğinde yeni pazarlıklar yapılıyordu. Doğu Sorunu'nun değişmeyen konusu ise, Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki siyasal ve nesnel varlığını sonlandırmak oluyordu.

KOLAYCILIĞIN BATAĞI

- Peki, bugün yaşadığımız sorunlar ve güncel politikalar açısından bir koşutluk, benzerlik söz konusu sanırım'- Osmanlı'ya ve Osmanlılığa özenenler hiç durmasınlar, imparatorluğun son iki yüz yılını doğru kaynaklardan ayrıntılı olarak araştırınsınlar. Osmanlı Devleti, dönemini bir daha yenilenmemek üzere kapatmıştır. Ancak güncel olaylara hâlâ Osmanlı kafası ile yaklaşanlar bulunmaktadır. 21. yüzyılın sorunlarına, iki kimlikli Osmanlı bürokratinin alışkanlıkları ile çözüm üretilmeyeceği gibi, Avrupalı bağnazların dillerine doladıkları 'Doğu sorunu' tekerlemesi ile bir yerlere varılamayacağı görülmüştür. Avrupalılar da karşılarında Osmanlı Devleti gibi çöküşün eşiğinde bir Türkiye görmek istiyorlar. Böylece tüm beklentilerini güçsüz ve kendilerine bağımlı yöneticiler eliyle gerçekleştirmeyi tasarlıyorlar. Bu nedenlerdir ki son yüzyıl boyunca laik kimliğini açıkça ortaya koyan Türkiye Cumhuriyeti'ni, alacalı bulacalı bir 'İslam Devleti' olarak niteliyorlar. Çağdaş değerleri paylaşan, bu yolda uğraş veren laik bir ülkeyi din devleti olarak tanıtmaları, elbette boşuna değildir. Savaşmak isteyen 'haç'ın karşısı boş bırakılmamalı, oraya gerektiği zaman, gerektiği kadar 'hilal' yerleştirilmelidir. Kolaycılığın batağına düşen Avrupalının durgun kafalarını fazla yormamak için, Türkiye de, günü geldiğinde dışlanacak sanal düşmanlar arasındaki yerini almalıdır. Niyetleri budur? 'Doğu sorunu' anlayışının Avrupa'daki Osmanlı toprakları ile sınırlı kalmadığı, Anadolu'yu da parçalamayı amaçladığı, daha Balkan Savaşları sırasındaki söylemlerle açıkça ortaya konulmuştu. Güncel gelişmeler karşısında bu olgu gözden uzak tutulamaz. İnsanlığın yazgısı, uluslararası tekellerin çizdiği yörüngede halkların birbirlerini boğazlaması değildir. Doğanın değişmeyen yasası, değişimdir. Küreselleşme uygulamaları, yeryüzünün ele geçirdiği bölgelerinde, kendisini yok edecek karşıt güçleri de geliştirmektedir. Deneyimli Avrupa, bu gerçeği çok iyi biliyor. Bu süreç, korunma içgüdüğü ile Avrupa devletlerini hızla ulusalcı politikalara yönlendirmektedir. Küreselleşen ekonomi atağa geçip yeryüzünün her köşesine yayılırken, Avrupa Birliği kalkanlarının küreselleşmenin gereği olan karşı akımlardan yaşlı kıtayı korumakta ne ölçüde başarılı olabileceğini zaman gösterecektir.

ÇÖZÜM BARIŞTA...- İnsanlığın yazgısı, uluslararası tekellerin istediği gibi halkların birbirlerini boğazlaması değilse evrensel barışa ne kadar yakınınız ya da uzak?

- Mehmet Nail Bey'in derlediği kartpostallar, genç ' yaşlı, nice insanın göz göre göre ölüme gönderildiklerini belgelemekle kalmıyor, saldırı savaşlarının çirkin yüzünü de ortaya koyuyor. Günümüzde de, sırtını yeni emperyalizmin tetikçilerine dayayarak veya ezilen halkların üzerine basarak özgürlükler korunamaz. Bana göre ne kadar güç olursa olsun, son çözüm barıştadır. Savaşlar son bulmalıdır. İnsanlık, karşılaşılan sorunları aşmak için, öldürmenin, sakat bırakmanın, kentleri yakıp yıkmanın ötesinde barışçı yöntemler üretmeyi başarabilmelidir. Barış, mutlak silahsızlanma demektir. Büyüğü küçüğü, devletlerin hepsi, silah üretmeyi ve silah kullanmayı birlikte bırakmalıdır. Barış beklentisi bir düşüğüdür. Barış

her zaman, savařlardan iyidir.

Mehmet Nail Bey'in Derlediği Kartpostallarla Balkan Savaşı/ Güney Dinç/ YKY/
278 s.